

JAVNA IZJAVA O VLOGI IN POMENU DRUŽBOSLOVJA IN HUMANISTIKE V RAZISKOVALNI DEJAVNOSTI

Ob nastopu mandata nove vlade in oblikovanju novega ministrstva, ki poleg raziskovanja in visokega šolstva združuje tudi osnovno in srednje šolstvo, kulturo in šport, želimo raziskovalni inštituti s področja družboslovja in humanistike opozoriti:

- na vitalno, nujno in nezamenljivo vlogo humanistike in družboslovja za sleherno družbo, **še posebej za družbo, ki se je znašla v krizi,**
- na vztrajno manjšanje javnih raziskovalnih sredstev, ne le absolutno, temveč tudi z zamikanjem javnih razpisov, in
- na nujnost ohranitve javnih raziskovalnih zavodov kot **samostojnih in neodvisnih raziskovalnih inštitucij, še posebej v časih krize.**

Po podatkih *Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije* (RISS), ki jo je Državni zbor RS sprejel l. 2011, Slovenija za družboslovje in humanistiko namenja 23% javnih raziskovalnih sredstev, od tega 15% za humanistiko in le 8% za družboslovje. Kljub tem skromnim številkam, RISS opozarja na nujnost "povratka javnega financiranja v gospodarstvo, ki to financiranje omogoča", da "brez odlične znanosti ni možnosti za uspešno aplikativno delo in prenos v gospodarstvo, obenem pa ni dovolj le produkcija samo akademskega znanja – brez možne in dejanske uvedbe v gospodarstvo", se zavzema za "celovit sistem spodbujevalnih mehanizmov za povečanje mobilnosti kadrov med JRO in gospodarstvom, za zaposlovanje raziskovalcev v podjetjih, »najem« raziskovalcev in krepitev raziskovalno-razvojnih sposobnosti v gospodarstvu" in za takšna merila vrednotenja raziskovalnih inštitutov, kjer "bodo upoštevani prihodki od licenc, število patentov pri patentnih uradih, ki opravljajo popoln preizkus, število novih podjetij, izhajajočih iz JRO in aplikativna uspešnost JRO (poslovne povezave ali projekti JRO z uporabniki, število zaposlitev študentov, mladih raziskovalcev in raziskovalcev v razvojnih oddelkih v gospodarstva, odstotek raziskav na prednostnih področjih slovenskih tehnoloških platform)".

Takšna zasnova *Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije* že v izhodišču izključuje družboslovje in humanistiko (v precejšnji meri pa tudi medicinske in in biotehniške vede), ki svojih ugotovitev in rezultatov ne moreta neposredno prenašati v gospodarstvo, svojih kadrov ne moreta neposredno (pre)zaposlovati v gospodarstvu, ne moreta prijavljati licenc in patentov, pa tudi na "prednostnih tehnoloških platformah" težko sodelujeta.

Te omejitve (oz. "omejitve") pa seveda ne pomenijo, da družboslovje in humanistika nista pomembni znanstveni področji, ne pomeni, da nista prav tako potrebni kot naravoslovne in tehnične vede, ali da so njihovi izsledki manj znanstveni, zanemarljivi ali celo neuporabni in jih lahko toleriramo le v časih izobilja. Prav nasprotno! Med družboslovne vede spadajo, na primer, tudi ekonomija, pravo, upravno-organizacijske vede, urbanizem in prostorske vede, sociologija, politologija, etnične študije, komunikologija, vzgoja in izobraževanje in psihologija,

brez katerih raziskovanje in detektiranje družbenih problemov (tudi gospodarskih), njihovo reševanje (tudi gospodarstva), (re)organiziranje družbe in izobraževanje za nove družbene razmere sploh niso mogoči. Trditev, ki jo prav tako zasledimo v RISS, da se mora javno financiranje vrniti v gospodarstvo, ki to financiranje omogoča, kaže na popolno nerazumevanje organizacije družbe; družbene vede namreč s svojimi raziskavami, rezultati in aplikacijami **sploh šele omogočajo** spoznavanje družbenih sistemov, prepoznavanje in razumevanje ključnih problemov v delovanju družbenih sistemov, usmerjanje, (pre)strukturiranje in s tem delovanje družbe, vključno z gospodarstvom (kar več kot nazorno kaže prav kriza, v kateri smo se znašli). **Brez družboslovja** (ekonomije, prava, sociologije, politologije, komunikologije, upravnih ved, vzgoje in izobraževanja, znanj povezanih z načrtovanjem prostora in upravljanjem z njim, če naj naštejemo le nekatere od družbenih ved) **in humanistike premisleka družbe in družbenega ni in brez teh področij tudi gospodarstvo ne more učinkovito delovati!**

Navedenim dejstvom navkljub pa smo znanstveno-raziskovalni inštituti - še posebej javno-raziskovalni zavodi - s področja družboslovja in humanistike v nezavidljivem položaju, predvsem pa v povsem neenakopravnem položaju glede na univerze. Četudi je javno-raziskovalne zavode ustanovila država (Republika Slovenija), **za njihovo raziskovalno dejavnost zagotavlja le del ustanoviteljskih sredstev**. Za razliko od kolegov in kolegic, ki pedagoško delajo na univerzah - katerih financiranje je relativno stabilno (težave z implementacijo bolonjske reforme niso del problema, o katerem govorimo na tem mestu) -, moramo raziskovalci in raziskovalke javnih raziskovalnih zavodov, kakor tudi "čisti" raziskovalci na univerzi, neprestano konkurirati na javnih razpisih, da si sploh lahko zagotovimo raziskave, raziskovalna sredstva in s tem (če smo s prijavo uspešni) del plače. Toda, trajanje na javnih razpisih uspešnih projektov je največ tri leta, javnih razpisov je vedno manj ali pa se časovno (namerno in preišljeno) zamikajo, tudi razpisana sredstva so vedno bolj omejena, s čimer **smo javni raziskovalni zavodi in drugi znanstveno-raziskovalni inštituti, zlasti tisti s področja humanistike in družboslovja, potisnjeni na rob preživetja**.

Vlado Republike Slovenije zato pozivamo, da čimprej uredi sistemsko financiranje javne raziskovalne dejavnosti, primerljivo sistemskemu financiranju pedagoškega dela univerzitetne sfere, ki **bo omogočalo resno in kontinuirano raziskovalno delo in s tem spopadanje s krizo**. Za zasebne raziskovalne inštitute s področja družboslovja in humanistike je potrebno omogočiti primernejše pogoje za pridobitev koncesije in lažji dostop do ustreznega financiranja, ki bo upošteval doseganje primerljivih raziskovalnih rezultatov, kot jih imajo javni raziskovalni zavodi, pa **tudi ukvarjanje z drugimi in novimi področji raziskovanja in uporabo drugačnih in inovativnih metod raziskovanja**. Le tako bomo lahko zgradili odziven raziskovalni in inovacijski sistem, ki bo, kakor napoveduje RISS, "omogočal reševanje velikih družbenih izzivov prihodnosti, kakršni so podnebne spremembe, energija, pomanjkanje virov, zdravje in staranje". Pa, seveda, tudi številnih drugih, ki za skladno in trajnostno delovanje družbe niso nič manj pomembni.

V zvezi z reševanjem družbenih izzivov prihodnosti raziskovalni inštituti s področja družboslovja in humanistike tudi ugotavljamo, da morebitno združevanje inštitutov, kakor ga napoveduje RISS - bodisi v okviru univerz bodisi med seboj -, ne predstavlja nikakršne dodane vrednosti, temveč njihovo slabljenje, saj vsak od inštitutov pokriva celotna in celostna znanstvena področja in jih zgolj mehanično ni mogoče združevati. Zavzemamo se torej za to, da se ohrani samostojnost javnih raziskovalnih zavodov, morebitna pomanjkljivost majhnosti pa se uravnoteži s celovitejšo podporno službo, ki bi jo v večji meri kot doslej organiziralo resorno ministrstvo, predvsem s ciljem večjega in lažjega vključevanja v evropske projekte, za kar je večina manjših slovenskih raziskovalnih organizacij finančno in organizacijsko prešibka.

- PEDAGOŠKI INŠTITUT (direktorica: doc. dr. Mojca Štraus)
- URBANISTIČNI INŠTITUT (v. d. direktorice: doc. dr. Breda Mihelič)
- ZNANSTVENORAZISKOVALNI CENTER SAZU (direktor: red. prof. dr. Oto Luthar)
- INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA (direktorica: izr. prof. dr. Sonja Novak-Lukanovič)
- INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO (direktor: doc. dr. Damijan Guštin)
- MIROVNI INŠTITUT (direktor: red. prof. dr. Lev Kreft)

Ljubljana, 5. III. 2012